

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הָרֵב מֵרַדְכִי אֱלִיהוֹ זְצוּק"ל

ויקרא - תש"ס - מאת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוֹ זְצוּק"ל

(ג) מצוות לא תעשה, "שלא נשכח מעשה עמלק שעשה עם אבותינו בצאתם ממצרים... כלומר: לא תשליך שנאתו ולא תסירה מנפשך". וכל זה "כדי שלא ישכח הדבר, פן תחלש איבתו ותחסר מהלבבות באורך הזמנים". (חינוך תורה רמב"ם מצוות לא תעשה נט).

מיהו עמלק?

"ראשית גוים - עמלק" תואר מפוקפק זה ניתן לעמלק על ידי בלעם הרשע בגלל היותו הראשון שהעז להלחם בעם ישראל אחרי יציאת מצרים באותה שעה היו כל העמים שומעים רוגזים ופחדים מהניסים וקריעת ים סוף. הם שמעו שבני ישראל מוסרית נפשם על אהבת ה' שקפצו לים סוף בגלל אמונתם בה'. באותה שעה בא עמלק להלחם בישראל להראות לכל הגוים שאפשר להלחם בהם. לא היתה לו שום סיבה, לא לקחו לו שום חלקת קרקע. לא הציקו לו במאומה. הסיבה היחידה שלו היתה להלחם 'שנאת ישראל'. שנאה זו אינה חולפת מהעולם וכל פעם היא לובשת צורות שונות. מצווה ללמוד ולא לשכוח את דרכו של עמלק כי כל תלמידיו שבכל הדורות הולכים בדרכו, כל פעם הם פושטים ולובשים צורה כדרכו של עמלק.

"אשר קרד בדרך" שיטה יש לו לעמלק, לקרר אותך. לנצל את חולשתך כשאתה בדרך עייף ויגע. לבא "ברפידים" כשרפו ידיהם של ישראל מן התורה. לתקוף את החלשים בעם ישראל "ויזנב בך כל הנחשלים אחריו". ללעוג למצוות התורה. הוא לועג למצוות ברית מילה, כי זו אחת המצוות המיוחדות שגם כל החלשים והנחשלים ביותר מקיימים אותה. "ואתה עייף ויגע" ועלול אדם להכשל בשעת חולשה. בא משה ואומר ליהושע "בחר לנו אנשים וצא להלחם בעמלק". אנשים צדיקים, בחירי עם ישראל יוצאים למלחמה זו, משה אהרן וחור על הגבעה, ובשדה הקרב יהושע ואנשיו חולשים את עמלק לפי חרב.

גם בימינו כל ההולכים בשיטותיו הם הם תלמידיו וצאצאיו ומצווה לזכרם ולהשמידם. (עיין מהר"ל אור חדש עמוד רא על הריגת כל משפחות שונאיהם של ישראל בימי מרדכי ואסתר).

שלושת סוגי עמלק

במדרש (אסתר רבה פרשה ז יג): "ובשעה שנחתמו אותן האגרות ונתנו ביד המן, ויבא שמח הוא וכל בני חבורתו, ופגעו במרדכי שהוא הולך לפניו, וראה מרדכי שלשה תינוקות שהיו באים מבית הספר ורוץ מרדכי אחריהם. וכשראה המן וכל חבורתו שהיה רץ מרדכי אחרי התינוקות, הלכו אחרי מרדכי לדעת מה ישאל מרדכי מהם. כיון שהגיע מרדכי אצל התינוקות שאל לאחד מהם: פסוק לי פסוקי! אמר לו: (משלי ג) "אל תירא מפחד פתאום ומשואות רשעים כי תבוא". פתח השני ואמר: אני קריתי היום ובזה הפסוק עמדת מבית הספר (ישעיה ח) "עוצו עצה ותופר דברו ולא יקום כי עמנו אל". פתח השלישי ואמר (ישעיהו מו): "ועד זקנה אני הוא, ועד שיבה אני אסבול. אני עשיתי ואני אשא, ואני אסבול ואמלט". כיון שמע מרדכי כך - שחק, והיה שמח שמחה גדולה. אמר לו המן: מה היא זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות הללו? אמר לו: על בשורות טובות שבשרוני שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו. מיד כעס המן הרשע ואמר: אין אני שולח ידי תחלה אלא באלו התינוקות".

שואל הגר"א למה נאמרו למרדכי שלשה פסוקים שונים על ידיהם בסדר שכזה? ועונה שכל פסוק היה כנגד סוג אחד של מלחמת עמלק. והסבר דבריו כך הוא:

השיעור לעילוי נשמת:

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוֹ זְצוּק"ל

פרשת השבוע: ויקרא

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תש"ס.

פרשת זכור

ז' באדר

חכמינו אומרים שביום ז' באדר נפטר משה רבינו ע"ה. וכשלהמן יצא בפור הוא הגורל שחודש אדר הוא טוב לפגוע ביהודים שמח ביותר ו"אמר נפל לי פור בירח שמת משה" ו"לא היה יודע שבשבעה באדר מת, ובשבעה באדר נולד". ופירש רש"י "כדאי הלידה שתכפר על המיתה" (ועיין ברש"י שם שעושה חשבון כיצד לפי הפסוקים ביהושע מתגלה שמת בז' באדר עיי"ש - מגילה יג) לא היה יודע המן שיש המשך למשה רבינו גם אחרי מיתתו. משה בעצמו עומד להתפלל על ישראל. וכוח תורתו ממשיך לכל חכמי ישראל כדברי חז"ל "משה. שפיר קאמרת". כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש - נמסר למשה מסיני. שאל הבא"ח בספרו עטרת תפארת מדוע לא קבע המן את יום ז' באדר לתוכניתו הרשעה? והסביר שהמן היה חכם להרע וידע שכשאדם נפטר מן העולם לא מסתלקים כל המקיפים של הנפש, עד היום השביעי. כל יום מסתלק חלק מהם. וביום השביעי בבוקר מסתלק הכל. (דברי האר"י בשער המצוות ויחי דף י' - ועי"כ משתדלים לעשות יסוד למצבה הנקראת 'נפש' ביום השביעי ויש מקפידים לבנות את כל המצבה ביום זה). המתין המן עד שלדעתו יסתלק כל כוחו של משה בעוה"ז והוא היום השביעי לפטירת משה. והוא לא ידע שכשבני ישראל לומדים את "תורת משה עבדי" - שפתותיו דובבות והוא חי ונשמתו בקרב ישראל. ועל זה בפיט "מי כמוד" כתב ר' יהודה הלוי: "וירא באדר מת אבי התעודה, ולא זכר כי היא עת הלידה, חבלי יולדה יבואו לו".

פרשת זכור - שלוש מצוות הקשורות במחית עמלק

(א) מצות עשה "זכור את אשר עשה לך עמלק". לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו (לשון הרמב"ם בפ"ה מהלכות מלכים הלכה ה). יש אומרים שחיוב לזכור את עמלק "בכל עת ועת, ונעורר הנפשות במאמרים להלחם בו, ונזרז העם לשנוא אותו עד שלא תשכח המצוה ולא תחלש שנאתו ותחסר מן הנפשות עם אורך הזמן" (עיין רמב"ם ספר המצוות עשה קפט). וכך כתב ספר החינוך (במצוה תרג): "שנצטוו לזכור מה שעשה עמלק לישראל שהתחיל להתגרות במצאתם ממצרים בטרם נשא גוי וממלכה ידו עליהם, וכענין שכתוב (במדבר כד, כ) "ראשית גוים - עמלק", ותרגומו, "ריש קריא דישאל - הוה עמלק"... משרשי המצוה, לתת אל לבנו שכל המיצר לישראל - שנאו לפני השם ברוך הוא, וכי לפי רעתו וערמת רוב נזקו - תהיה מפלתו ורעתו. כמו שאתה מוצא בעמלק כי מפני שעשה רעה גדולה לישראל שהתחיל הוא להזיקם, ציונו ברוך הוא לאבד זכרם מני ארץ ולשרש אחריו עד כלה". יש אומרים שהקריאה שקוראים ב"שבת זכור" היא חלק ממצוות הזכירה כדלקמן.

(ב) מצוות עשה על הציבור ועל כל יחיד מישראל: "למחות זרעו של עמלק ולאבד זכרו מן העולם זכר ונקבה גדול וקטן, ועל זה נאמר "תמחה את זכר עמלק". (חינוך תרד).

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

ויקרא - תש"ס - מאת מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

הגב לביתו בכעסו בכאב גדול ולא נרגע. אמרה לו אשתו: למה הכאב הגדול? לא כל פעם מצליחים! ואם הפסדת הרי לא את יגיעך אבדת! אמר לה הגב: סיכנתי את חיי! הייתי קרוב למוות נורא! הצלחתי לגנוב את חיפה שביחלומים של המלך! ואת כל זה לקח שונאי הגדול בלי עמל. אם הייתי מאבד את היהלום בים לא היה כואב לי כמו העובדה ששונאי מרויח מזה שסיכנתי את חיי.

כך המן. סיכן את חיי ונכנס לארמון אחשוורוש בשעה מסוכנת ביותר, בשעת בוקר, כשהמלך אולי עוד לא קם. בודאי לא התרחץ ולא התארגן. בידעו שכל אשר יבוא אל חצר המלך הפנימית - אחת דתו להמית, לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב והוא המן מסתכן ונכנס בשעת בוקר מוקדמת אל המלך ומבקש "סוס אשר רכב עליו המלך, ואשר ניתן כתר מלכות בראשו" - סכנה!! (במיוחד כשהמלך נזכר בחלום על המן רוצה כתר מלכות, סוס ולבוש של המלך וחרה אפו). וכל זה בשביל להנות מכבוד מלכות שעה אחת. כל הסכנה הזו כדאית להמן אם היה נהנה ממנה. לבסוף לא רק שבקשתו לא נענתה אלא שמהסתכנותו נהנה האויב הגדול שלו - מרדכי והוא יעשה את כל הכבוד שחשב לעצמו.

מוקפות מימות יהושע כי יהושע נלחם בעמלק

"כרכין המוקפת חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר" (מגילה ב, א) ולמה קבעו את יהושע? כי בימי מרדכי ואסתר היתה הארץ חרבה ולא היו בה עיירות מוקפות חומה. רצו לחלוק כבוד לארץ ישראל (עיין ברמב"ם פ"א ה"ה ועיין בר"ן ד"ה ויש) לכן קבעו מוקפות חומה מימות יהושע שבזמנו היו רוב ערי הארץ מוקפות חומה. והזכירו את יהושע בנס זה כיוון שבזמנו מרדכי ואסתר חזרו בני ישראל לארץ ישראל ובנו את הבית השני. "עליה שניה" זו אחרי העליה הראשונה בימי יהושע. יהושע היה גם הראשון שנלחם בעמלק כמותם. לזכרון זה הזכירו את יהושע בנצחונם. (אם תראו היום אנשים שמדברים נגד לימוד ספר יהושע זה דוקא בגלל אותם מעלות שמצאו בו מרדכי ואסתר והזכירוהו - כבש את הארץ והנחיל תורה לעם.)

זכירה - לא רק במחשבה

"זכור את אשר עשה לך עמלק" כיצד? הגמרא במסכת מגילה (יח, א) אומרת: "קראה על פה - לא יצא וכו'. מנל? - אמר רבא: אתיא זכירה זכירה, כתיב הכא "ויהימים האלה נזכרים" וכתיב התם (שמות יז) "כתב זאת זכרון בספר". מה להלן בספר - אף כאן בספר. וממאי דהאי "זכירה" - "קריאה" היא? דלמא "עיון" בעלמא! - לא סלקא דעתך, דתנאי: (דברים כה) "זכור, יכול בלב? כשהוא אומר 'לא תשכח' - הרי שכחת הלב אמור, הא מה אני מקיים 'זכור'?" - בפה".

האם קריאת "זכור" היא מהתורה?

התוספות במסכת מגילה (יז, ב) כותבים ש"קריאת התורה אינה מן התורה אלא מדברנן, לבד מפרשת "זכור" דהוי דאורייתא". וכן כתב הרא"ש על המעשה המופיע בגמרא (ברכות דף מז, ב): "מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה, ושחרר עבדו והשלימו לעשרה, והיכי עבד הכי? והאמר רב יהודה: כל המשחרר עבדו עובר בעשה? שנאמר: (ויקרא כה) "לעלם בהם תעבדו" - לדבר מצוה שאני! - מצוה הבאה בעבירה היא? - מצוה דרבים שאני". מקשה הרא"ש איך שיחררו להשלים למנין עשרה? הרי חיוב זה הוא רק מדברנן? וענה הרא"ש שצריך לומר כי רבי אליעזר שיחרר את עבדו בשבת פרשת זכור שחיוב הקריאה בעשרה הוא מדאורייתא. ולא היו עשרה ועל כן היה הדבר מותר לו.

ספר החינוך (תרג) כתב שבכל שבת משבתות השנה שיקראו בה "זכור" יקיימו את המצוה של "זכור", כיון שהתורה ציוותה לזכור. וקבעו לחכמים פני פורים כדי לזכור לפני עשית הפורים. "והנה בכל מקומות ישראל קוראים ספר התורה בשנה אחת או בשנים או שלש לכל הפחות והנה הם יוצאים בכך מצוה זו. ואולי נאמר כי מנהגן של ישראל בפרשת זכור לקרותה בשבת מיוחד בכל שנה - תורה היא. ומפני מצוה זו היא שקבעו כן". לדבריו כל השומע פרשת זכור במשך השנה - יצא.

בפעם הראשונה בא עמלק על ישראל כשהיו בדרך בצאתם ממצרים אחר שפרעה וחילו טבעו בים. בשעה שהיו רחוקים מארץ ישראל ובשעה שכל העמים פוזזים מהם, הם היו בשאננות ברפידים ולא חששו מפני שום אויב. בפתע פתאום בא עליהם עמלק. על זה נאמר הפסוק הראשון "אל תירא מפחד פתאום ומשואות רשעים כי תבוא". ואע"פ שבא פתאום הקב"ה הציל אותם.

בפעם השנייה בא עמלק בתחפוש. הוא היה יותר מתוחכם. הוא בא בשקר וברמאות. "ויבא הכנעני מלך ערד" כנעני זה היה עמלקי מחופש. הוא התחפש לכנעני בזה ששינה את לשונו ודבר בשפת כנען. (רש"י במדבר כא) וכל זאת כדי לבלבל את תפילתם של ישראל. בני ישראל ידע עמלק שבכח תפילת משה עם ישראל ינצח. האמין עמלק בכח התפילה ורצה לרמות את עם ישראל שלא תועיל תפילתו, רצה להערים על ה' ועל משיחו. ובאמת בתחילה התבלבלו בני ישראל. איך נלחמים עם העם הזה. כנגד מי מתפללים לה? מי העם הזה? עמלקי או כנעני? עד שהתפללו לה' "אם נתן את העם הזה בידך" מי שהוא, שיפול תחתנו. והצליחו. על מלחמה זו נאמר הפסוק השני "עוצו עצה ותופר דברו ולא יקום כי עמנו אל". גם אם תשנו את "דברכם" ושפתכם, גם את תלחמו בעצה ובתחכום לא יעזור לכם כלום כי עמנו אל. (גם היום משתמשים אויבי ישראל באותה שיטה כשמדברים בערבית הם משמיעים דברי בלע והשמצות נגד ישראל, וכשמדברים באנגלית הם מדברים "דברי שלום ואמת". על זה נאמר "עוצו עצה ותופר, דברו ולא יקום, כי עמנו אל").

בפעם השלישית בא עמלק בימיו של מרדכי. עמלק-המן בא בטענה שאין לחשוש מאלקי ישראל. וכך טוען המן: (אסתר רבה פרשה ז יב) "ישנו עם אחד" - אותו שנאמר בו (דברים ו) "ה' אחד" - ישן לו מעמו". אלוקהם של אלו אינו כמו שהיה פעם, הוא חלש! הוא עייף! הוא זקן! הוא ישן!!! כנגד טענה זו שהשמיע המן באזני המלך בא התינוק השלישי ואומר למרדכי: "ועד זקנה אני הוא. ועד שיבה אני אסבול. אני עשיתי ואני אשא, ואני אסבול ואמלטי".

מהו הכבוד האמיתי?

ישנה שאלה קשה על המשנה למלך על המן. הוא הרי שולט בפועל על ממלכה שהיא כל העולם!! מאה עשרים ושבע מדינה. יש לו הרבה בנים מאשתו ומנשים אחרות. "ינישאו המלך וישם את כסאו מעל כל השרים", יש לו עושר גדול. אסתר המלכה מזמינה אותו למשתה ורק מחמת חוסר נעימות היא מזמינה גם את המלך. "גם למחר אני קרוא לה עם המלך" אם כן למה "כל זה איננו שווה לי כשאני רואה את מרדכי היהודי". מי הוא בסך הכל מרדכי? יהודי אחד! איך יהודי אחד מצליח לקלקל להמן את כל השמחה?

כמה תשובות בדבר: א) המן לא היה שמח בחלקו ואותב כסף לא ישבע כסף ורוצה עוד ועוד, הב. ה. ה. המן ידע שכל הכבוד שיש לו - הוא שקר כבוד מדומה. הכבוד האמיתי הוא רק מה שמרדכי הצדיק יכול לתת לו. זה כבוד אמיתי "כבוד חכמים ינחלו" הוא יודע שכספו כבודו וכל עולמו שקר. הוא צריך אישור ממרדכי היהודי ואת זה הוא לא מקבל. ג) הוא היה עבדו של מרדכי ורצה אישור ממרדכי שהוא אדון ולא עבד.

מה הרגיש את המן?

כתב בעל הבא"ח (במשל שנדפס במשל ונמשל כ"א) מעשה במלך שעבדיו מצאו יהלום גדול שאין שני לו ביופי והביאוהו למלך. שיבץ המלך את היהלום בכתרו ושמח בו ביותר. שמע אחד הגנבים במדינה את המעשה והחליט לגנוב את היהלום. תכנן תוכניות, התגנב לארמון המלכות בחושך ועבר כמה שומרים שאם היו מרגישים בו היו הורגים אותו מיד, נכנס בסכנת נפשות והגיע אל הכתר. גנב את היהלום, החביאו בבגדיו כי ידע שאם הוא נתפס עם היהלום - אחת דתו להמית. יצא הגנב מהארמון בשלום כשהוא נוסח לרווחה ובהגיעו לפניה צדדית הוציא לרגל את היהלום להתבונן בו ולהנות מיופיו. בדיוק באותו רגע עבר במקום שונאו הגדול של הגנב חטף את היהלום מידו וברח כל עוד רוחו בו. הגנב הראשון כמוכן לא יכול להתלונן במשטרה, לכן רץ אחרי שונאו אך לא הגיע. בא

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ויקרא - תש"ס - מאת מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

נזכור לתקן את עצמנו. ולכן לדעתו אפילו בשעה שאין אנו יודעים מי עמלק וגם בשעה שאין מלכות שיכולה להכריתו, ואפ"כ יש מצוה של זכירת המעשים שלנו לתקנם ע"י מחית עמלק, עיי"ש.

מפקד המחזק את חייליו - מקיים מצוות "זכור"

ובספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קפט הסביר יותר: "הלא תראה שמואל הנביא כשהתחיל לעשות המצוה הזאת (מחית עמלק) איך עשה? שהוא זכר תחלה מעשהו הרע, ואחרי כן צוה להרגם". אלה ההולכים בדרכו של עמלק, המציבים מארבים לחיילי ישראל הם הם עמלק של הדור. אלה שבאים מאירן להלחם בנו אע"פ שלא נגענו בהם ולא הצקנו להם כלל רק מתוך שנאה לה' ולעמו באים להתאבד ולקפוץ למים הרוותחים להתסיס את הלבנונים נגדנו הם כמו עמלק. המפקדים המעודדים את חיילי צה"ל לקראת המלחמה - הולכים בדרכו של שמואל הנביא שהסביר לשאול ולעם את הנמוקים למלחמה בעמלק.

קריאת מגילה או "זכור"?

בספר תרומת הדשן (סימן קח) כתב כיון שמגילה היא מדברי קבלה וקריאת זכור היא מהתורה לכן אם יש לאדם אפשרות לקרוא במנין או בשבת זכור או קריאת מגילה בפורים - יעדיף קריאת זכור במנין ואע"פ ש"מבטלים תלמוד תורה למקרא מגילה", אעפ"כ "זכור" עדיף. ולכן חייל הממצא במקום שאין מנין ויש לו אפשרות לחופש או בשבת זכור או בפורים - יעדיף את שבת זכור. (וכן הוא הדין באסיר שיכול לצאת לחופשה באחד מהם).

המגן אברהם (סימן תרפה) חולק עליו ואומר שטוב יותר לבא למקום שקורין המגילה בצבור, ויצא ידי חובת "זכור" במה שישמע בפורים את הקריאה בתורה בפרשת "ויבוא עמלק".

המשנה ברורה (סימן תרפה, ס"ק טז) חולק על המגן אברהם וסובר שפרשת "ויבוא עמלק" אינה מספקת כיון שכתוב בתורה "זכור את אשר עשה לך עמלק, אשר קרך בדרך ויזנב בך וגו'. תמחה וגו'. והכונה שלא לשכוח מה שעשה לנו עמלק ונספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע. ולכן נצטוו למחות את שמו כמו שכתב הרמב"ם בביאורו וזה לא נזכר בפרשת "ויבוא עמלק", ואעפ"כ טוב לכוון גם בפרשת "ויבוא עמלק".

למעשה מי שלא יכול לשמוע פרשת זכור בציבור - יקרא ביחיד בספר תורה או אפילו בחומש. וכן אשה טוב תעשה אם תקרא פרשת זכור בחומש. ועיין להלן בדיני נשים בקריאת "זכור" (ועיין למ"ב שם ס"ק יז) וישתדל לשמוע קריאת "ויבוא עמלק" בפורים וכן קריאת "זכור" בפרשת כי תצא.

האם אשה חייבת בשמיעת "זכור"

המנחת חינוך (תרד) כתב כי מצוות זכירה קשורה עם מצוות מחית עמלק וגם "לא תשכח" וכתב שמצוה זו חלה רק על הזכרים שעליהם לעשות מלחמה ולא על הנשים. (כי הוא קושר את מצוות מחית עמלק עם מצוות הזכירה).

וכן כתב הבן איש חי בשו"ת תורה לשמה (קפז) שם נשאל האם נשים חייבות במצוות עשה של זכירת עמלק? האם מהתורה אין לה זמן קבוע ורק חז"ל קבעו בשבת שלפני הפורים לקרות בצבור פי' זכור (וכמ"ש בתרומת הדשן סי' ק"ח וכמ"ש במג"א סי' תרפ"ד) ונמצא כי מן התורה מצוה זו אינה ממצוות עשה שהזמן גרמא. ורק ע"י שקבעו אותה חז"ל בשבת שלפני הפורים נעשית מצוות עשה שהזמן גרמא?

וענה ע"פ החינוך הנ"ל כי הנשים פטורות ממצוה זו מן התורה כיון שמצוות מלחמה לא שייכת לנשים אלא בגברים בלבד "כי להם לעשות מלחמה ונקמת אויב - ולא לנשים". ולעומת זה כתב בספרו (ידי חיים תרפ"ה) שאשה חייבת כי זו מלחמת מצוה שגם נשים חייבות.

בכף החיים (סי' תרפ"ה ס"ק ל') הביא הסוברים שיש לא חייבות. ועכ"ז טוב שאשה תשתדל ללכת ולשמוע פרשת זכור (ויש מקומות שמוציאים ס"ת בצהרים במיוחד לנשים ואיש קורא להן, ויש מפרפקין בזה ובכל אופן טוב עושים אבל אין לברך בקריאה זו).

והטוב ביותר לנשים לקיים את המצוה גם כמו שכתב הרמב"ם ש"נספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע, ולכן נצטוו למחות את שמו". ובמיוחד לנשים שיש להן כח מיוחד בדיבורם הן יספרו לילדים

הרמב"ם (דברים כה, יז) מסתפק "ולא ידעתי מה היא הזכירה הזו בפה, אם לאמר שנקרא פרשת עמלק בציבור? ומסכם שהנכון בעיני כי מצוות "זכור" היא ש"נספר זה לבנינו ולדורותינו לומר להם כך עשה לנו הרשע, ולכן נצטוו למחות את שמו".

להלכה כתב בשולחן ערוך (סימן תרפה, סעיף ז) "יש אומרים שפרשת זכור ופרשת פרה אדומה חייבים לקראם מדאורייתא, לפיכך בני הישובים שאין להם מנין צריכים לבא למקום שיש מנין בשבתות הללו כדי לשמוע פרשיות אלו שהם מדאורייתא". וכן דעת רוב הפוסקים שקריאת תורה בזכור מדאורייתא. וכן כתב בשו"ע (סי' קמו סעי' ב) שכתב שם הבדל בין קריאת ס"ת בשבת לבין שבת זכור "וכל זה אינו עניין לפרשת זכור ולפרשת פרה שהם בעשרה מדאורייתא שצריך לכוין ולשומעם מפי הקורא" הרי שהוא פוסק שקריאתן מהתורה צריך עשרה.

עשר זכירות

לרמב"ם המצוה לזכור את עמלק היא מצווה תמידית - כל יום וכל רגע, אך מדרבנן רק פעם בשנה יש מצווה לקרוא בתורה פרשת "זכור" - לפני פורים בשבת בבית כנסת ובעשרה. וכל זה כדי לזכור המן שהיה מזרע עמלק וזוכרים בשבת ואח"כ עושים את ימי הפורים "כי הימים האלו נזכרים (ואח"כ) נעשים". (ועיין במג"א סי' תרפה מה שהאריך בזה ובמנחת חינוך שם)

ה"מגן אברהם" (בסימן ס) כתב משם האר"י שצריך אדם לזכור כל יום שש זכירות ובכללם מצוה זו. והוסיף החיד"א עוד ארבע אחרות, ובעקבות כך כתב בספריו הרה"ג חיים פלאגי ז"ל תלונה מפני מה לא הדפסו עשר זכירות אלו בסידורים? וב"ה בימינו מודפסות כל עשר הזכירות בסידורים (וכן בסידור "קול אליהו" ו"קול יעקב" שנדפסו על פי הדרכת הרב) וטוב לאומרם בכל יום לפחות בנוסח המקוצר. א) יציאת מצרים ב) השבת. ג) המן. ד) מעשה עמלק. ה) מעמד הר סיני. ו) מה שהקציפו אבותינו להקב"ה במדבר ובפרט בעגל. ז) מה שיעצו בלק ובלעם לעשות לאבותינו. ח) מעשה מרים הנביאה. ט) וזכרת את ה' אלוקים כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל. י) זכירת ירושלים תבנה ותכון במהרה בימינו, אמן (ועיין ליוסף אומץ סי' כ"ג ולפך אחת כ"ה).

יש אומרים עשר הזכירות בנוסח הארוך ומזכירים הפסוקים שבגלל אנו חייבים לזכרם, וסיבת הענין שלא יהיו הדברים כחובת אמירה בפינו אלא שהם ימלאו את זכרוננו בכל רגע ובכל שעה ושעה. ולכן בזכירת עמלק מובא שם מה הרעה שגרם עמלק בעולם ושבגללו אין שם ה' שלם ואין כסא ה' שלם עד שימחה שמו". ועוד.

זכירת עמלק בקריאת שמע

לדעת חכמי המקובלים צריכים לזכור "מחית עמלק" לפני ק"ש בברכת אהבת עולם כשאומרים "לשמך הגדול" ככתוב בסידורים. כיון שאין שם ה' שלם עד שימחה שמו של עמלק.

(ועיין לספר חרדים מצות עשה פ"ד סי' כ"א שלדעתו צריכים להזכיר זה יום יום. וכן לדעת שלי"ה הקדוש בסוף פרשת כי תצא. וכן אומרים שהסמ"ע כל לילה היה קורא פרשת זכור. אולם עיין לבא"ח בספרו ידי חיים תרפ"ה שכתב כי רק בק"ש שכתוב בה "בשכבך ובקומך". חייב לקרא כל יום פעמיים, וחובה על כל יחיד לאומרה, ואין צורך דוקא במנין וכן הדין בזכירת מרים מן וכו', אבל זכירת "עמלק" היא בציבור בעשרה כי גם המלחמה בו היא ע"י רבים. אולם למעשה, מאחר וכל יחיד צריך להתכוון למחית עמלק, על כן גם ביחידות יש לזכור ולהזכיר מעשה עמלק. ועל כן לדעתו עיקר קריאת פרשת זכור מדאורייתא).

האם יש מצוה לזכור עמלק כשאין אפשרות למלחמה?

יש שואלים מפני מה קוראים היום פרשת זכור אחרי שאין אנו מכירים מיהו עמלק? ולמה מצוות זכור לא תתבטל אפילו בזמן המשיח? (מנחת חינוך שם). ואפשר לישב על פי "מלאכת שמחה" עדני (על מסכת מגילה פ"ג משם חן חן) שהעיקר הוא לזכור את הגורם לעמלק, והוא שכשאנו ב"רפידים", כשלא מקיימים את התורה, כשמשתחווים לצלם, כשאוכלים ונהנים מסעודה של אחשוורוש. אז בא עמלק או שליחיו. על כן בזכירה זו

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

ויקרא - תש"ס - מאת מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

ג)אם אדם הביא אוכל לא מבושל שעה קלה לפי שקיעה החמה של יום פורים לשיטה הראשונה יצא ידי חובה, ולשיטה השנייה לא יצא. (ז)וכן אם אדם הביא מנות אחרי הצהריים בשעה סבירה אך בעל הבית היה ישן או שיכור ולא ראה את המנות עד הלילה. לשיטה הראשונה - יצא. ולשנייה - לא יצא.

ה)וכן מי ששלח מנות עם שליח ועליו פתק מי השולח ונפל הפתק, ושכח השליח מי הוא המשלח, לשיטה של אוכל - הרי יש אוכל ולשיטה של קירוב לבבות - אין כאן קירוב כי לא יודע מי השולח. (ו)ראה המקבל שנשלח לו מנות וראה שנפלו מידי השליח ואבדו המנות, לפי סברה א' יצא ולסברה השנייה לא יצא. (ז)אם שלח אוכל והמקבל אכלו ונהנה בו ושמו ואחר כך התברר כאוכל טרף. לדעה שצריך קירוב דעה הרי לא יצא ידי חובה וצריך לשלוח שנית. לדעה שצריך שיהיה לחברו אוכל בסעודה הרי היה לו ויצא ידי חובה. (עיין רמב"ם טוען ונטען פרק יב, הלכה יב וראב"ד שם. ועיין לשו"ע סי' קמא, סעי' א לענין ערלה מחלוקת מ"ן ומורם. וכן עיין לשו"ע סי' רלד אם אדם קנה בשר ויצא טרף.)

ועוד הרבה חילוקים יש בניהם, אם שולח בגדים, צעצועים, אם נתן מנות ב"שיק", אם בורקס ממולאים נקראים שני מינים, אם זה משמח או מזין, אם שלח לו בשר לא מוכשר והוא חייב להכשירו, למולחו ולבשלו ויעבור הפורים עד שיתבשל (ועיין בכלל אם אוכל לא מבושל נקרא מנה - מג"א תרצה ס"ק יא ולמש"ב ולכה"ח שם ועיין למעשה רב סי' רמ, שלח לחבירו והוא מחל לו ואמר "התקבלתי" (עיין לרמ"א שם ולקרבן נתנאל אל הרא"ש דף ז) ואם האדם או שליחו הביא מנות והמקבל אמר לא רוצה לקבל (לא מחל) ושם השליח את המנות בבית המקבל בכל כורחו (נתינה בע"כ הוי נתינה או לא - גיטין עד) עיין בתול"ש סי' קצ"ב. אם המקבל אכל או טעם בשר והוא עדיין רעב ונשלח לו מאכל חלבי שרק אחרי הפורים יכול לאוכלו האם יצא ידי"ח שהרי אהבה יש כאן, אך אוכל אין כאן). למעשה אנו שולחים מנות גם שמקורות לבבות וגם שיכולות להיות לסעודה.

שליחות במשלוח מנות?

כתב בערוך השולחן שאי אפשר לזכות לאדם ולשלוח מנות במקומו (תרצ"ו סעי' ג') "ואינו מועיל מה שבביתו נותנים בשבילו. ואפשר דמתנות לאביונים - יצא, אבל בשילוחי מנות שלא בפניו - ודאי דלאו כלום הוא". אמנם אם עשהו שליח לשלוח מנות ודאי מועיל כמו בכל התורה כולה. (ערוך השולחן סי' תרצה סעי' טז).

שליחות מנות בערב פורים

ועיין במג"א (סי' תרצד ס"ק א) "וכתוב במאור דלא יתן להם קודם פורים - דלמא אכלו להו קודם פורים". והסתפק הבא"ח (בתול"ש סי' קפח) אם אדם שלח מנות לפני פורים והגיעו המנות לחברו ביום פורים. האם הולכים בזה אחר השולח ולא יצא ידי חובה או הולכים לפי המקבל שקבל בפורים ויצא המשלח ידי חובה? והביא הבא"ח את המחלוקת בין תרומת הדשן ומנות הלוי (לעיל) והביא למסקנא שדעת הרמ"א כמו מנות הלוי כי העיקר הוא קירוב הלבבות הנעשה בעת שאדם שולח וע"כ החובה ביום החיוב. לדעת ערוך השולחן (סימן תרצה, סעי' יז) השולח מנות מראש מערב פורים על ידי שליח שיחלקם בפורים - לא יצא ידי חובה. למעשה חייל או מי שיוצא לדרך לפני פורים יכול לתת לרעהו מנות או מתנות לאביונים עוד לפי פורים ויאמר לו מפורשות שמה שאני נותן זה יהא אצלך פקדון ותזכה בו לעצמך כמשלוח מנות או אם מתנות לאביונים לעני - ביום פורים בבקר לאחר קריאת המגילה.

ויהי רצון שהקב"ה יעשה עמנו נסים ונפלאות אכ"י"ר.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

ולבנות מעשי עמלק ובזה יצאו ידי חובה "זכור". אשה שמחמירה על עצמה ללכת לשמוע פרשת "זכור" בבית כנסת - תבוא עליה ברכה ותזהר שלא לקבל על עצמה דבר זה כנדר אלא כחומרה.

בגנינתם ובטעמם

כתב הרמ"א משם תרומת הדשן שבני הישובים שאין להם מנין צריכים לבא למקום שיש בו מנין "ואם אי אפשר להם לבא - מכל מקום יזהרו לקרותם בגנינתם ובטעמם". ולכן מקפידים שהחזן שקורא פרשת זכור ידקדק היטב בקריאה ובמנגינה שלא יארע לו מה שקרה ליובא שר הצבא שהרג רק את הזכרים בעמלק כי כך לימדו רבו שנאמר "זָכַר עֲמֻלְךָ". והוא כמובן טעות. וכתב המשנה ברורה: "דע דיש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בציר"י ויש אומרים שצריך לקרות זכר עמלק בסגו"ל וע"כ מהנכון שהקורא יקרא שניהם לצאת ידי חובה" (משנ"ב שם).

חובת לימוד על מעשה עמלק

הר"י משאנץ (על תו"כ) כתב כי חייב אדם ללמוד על עמלק ושיטותיו כדי לדעת טעם המצוה להלחם עימו וחייב ללמוד כל המדרשים ולא רק שלשה פסוקים של "זכור". וילמד רש"י ותרגום יונתן בן עוזיאל וילמד מספר המצוות וכל מה שכתבנו לעיל. כי אם לא ילמד לא יבין מה הטעם ולכן חייב ללמוד את מעשיו של עמלק. לא ללכת בדרכיו, שריפא את ידיו מהתורה. קרר אותנו "קרך בדרך". אבל מה עושה יצר הרע? מביא לאדם חשק ללמוד רש"י בדיוק בשעת הקריאה בתורה. ולא בזמן הראוי בערב שבת או לפני הקריאה. וצריך לומר ליצר הרע כי בשעת הקריאה רק מקשיבים לחזן. ואח"כ יעיין במפרשים.

כוונה במצות זכור והכאה בשמזכירים עמלק

אע"פ שכל המצוות צריכות כוונה ובפרט מצוות שהן מהתורה, במצוה זו במיוחד יש חשיבות לכוונה כיון שמדובר בדבר המסור ללב - בזכירה. ולכן הקורא והשומע חייבים לכוון לצאת ידי חובה. וטוב לאמר את ה"לשם יחוד" המוזכר בסידורים.

יש נוהגים להכות בשעת קריאת זכור במילה "עמלק" ויזהרו לעשות כן רק אחרי שיגמור החזן את הקריאה שלא יפריעו לשמוע, ואם מפריעים הגדולים או הקטנים חייב החזן לחזור ולקרוא שוב.

משלוח מנות

יש אומרים שאחד הטעמים למשלוח שתי מנות לאיש כי המן קבל שתי מנות מאסתר וזה עורר את כעסו של המלך. ועוד שהמן הוזמן למשתה פעמיים.

מה טעם משלוח מנות?

יש מחלוקת יסודית להלכה בענין זה:

מהר"ש הלוי אלקבץ זצוק"ל כתב כי המטרה במשלוח מנות היא להרבות אהבה ואחוה בין היהודים שהיו "עם מפורד ומפוזר". וזהו צווי אסתר "לך כנוס את כל היהודים!" וכן "איש לרעהו". **בעל תרומת הדשן** כתב שמטרת משלוח מנות היא לתת לאנשים אוכל שיהיה להם לאכול בסעודת פורים. ולכן כתב (בחלק א סימן קיא) שבני אדם השולחים לחביריהם בפורים חלוקים וסדינים לא יוצאים ידי חובה בכך. "דנראה טעם דמשלוח מנות הוא כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא".

ויש הרבה נפקא מינא בניהם:

א)אם טוב לשלוח סוכריות או לשלוח מאכל. לדעה השנייה עדיף לשלוח מיני מאכל. (אם השני סומך על הכשרות שלד'!!). וכפסק הרמב"ם ושו"ע שני מיני אוכלים כמו בשר וכו'. וכתב כה"ח משם הכנה"ג שלהלכה מועיל מיני מתיקה.

ב)לשתי השיטות אל תשלח שוקלד עם חלב עכו"ם כי זה עלול להכעיס את המקבל ואין לזה שימוש בסעודת פורים ואם אכלו בטעות - עיין לקמן.

